

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 4 marca 2025 r.

Poz. 1238

UCHWAŁA NR XI/68/2025 RADY MIEJSKIEJ W KAMIONCE

z dnia 25 lutego 2025 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 oraz ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) po uzyskaniu opinii Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Rada Miejska w Kamionce uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Kamionka na lata 2025-2028 w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

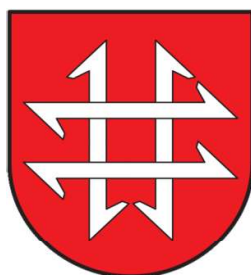
§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Kamionka.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej

Ewa Grymuza

Załącznik do uchwały Nr XI/68/2025
Rady Miejskiej w Kamionce
z dnia 25 lutego 2025 r.

GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY KAMIONKA
NA LATA 2025 - 2028

GRUDZIEŃ 2024

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	9
4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami przyjętymi na poziomie województwa i powiatu	11
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	13
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.	13
6. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kamionka	16
6.1. Ogólna charakterystyka gminy	16
6.2. Zarys historii obszaru gminy	16
6.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy Kamionka	18
6.4. Dziedzictwo niematerialne	19
6.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	20
6.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków.....	21
6.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków	22
6.5.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków	22
6.5.4. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków.....	26
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.	33
8. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami ..	35
9. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	37
10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	37
10.1. Dotacje.....	38
10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego	39
10.3. Środki europejskie	40
11. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków.....	40

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. W działaniach samorządów lokalnych, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Gminny program opieki nad zabytkami to dokument gminny o charakterze strategicznym, obowiązkowo opracowywany raz na cztery lata i przyjmowany uchwałą przez radę gminy, której też wójt (burmistrz, prezydent miasta) co dwa lata przedkłada sprawozdanie z jego realizacji. Program wyznacza politykę samorządu wobec dziedzictwa lokalnego – kierunki działań służących:

- zachowaniu zabytków i krajobrazu kulturowego,
- zarządzaniu dziedzictwem materialnym i niematerialnym tak, aby służyło rozwojowi gminy (społecznemu i gospodarczemu),
- współpracy lokalnej w tym zakresie, zwłaszcza z właścicielami i zarządcami zabytków i liderami lokalnymi,
- upowszechnianiu i promowaniu dziedzictwa gminy.

Dokument taki kreuje na długo politykę gminy co do dziedzictwa, to, w jaki sposób będzie ono chronione i wykorzystywane w życiu gminy, a w przypadku gmin o wyjątkowo bogatym zasobie dziedzictwa może istotnie wpływać na kierunki rozwoju (np. turystyki). Dlatego warto domagać się konsultacji społecznych w procesie prac nad programem, by móc współdecydować o tym, jaką rolę dziedzictwo będzie pełnić w życiu codziennym mieszkańców.

Gminny program opieki nad zabytkami opracowywany i przyjmowany jest na podstawie art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, która zobowiązuje jednostki samorządu terytorialnego do sporządzenia i przyjęcia tego dokumentu na okres 4 lat. W ustawie tej określone zostały główne cele sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami¹⁾.

GPOnZ sporządzany jest przez Burmistrza, następnie po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostaje przyjęty przez Radę Miejską w Kamionce. GPOnZ ogłaszany jest w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego. Sporządza się go na okres 4 lat, natomiast co 2 lata Burmistrz Miasta Kamionka przedstawia Radzie Miejskiej sprawozdanie z wykonania programu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Konieczność opracowania Gminnego programu opieki nad zabytkami jest nałożona przez art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który stwierdza, iż:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

¹⁾ Art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

2. Programy, o których mowa w ust. 1, mają na celu, w szczególności:

- 1) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 2) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 3) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 4) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 5) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 6) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

6. Sprawozdanie z realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami jest przekazywane Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

• **Konstytucji RP** (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. - Dz. U. z 1997 r. nr 78 poz. 483 ze zm.) w przepisach:

- **Art. 5:** „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
- **Art. 6 ust. 1:** „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju
ust. 2: (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
- **Art. 86:** „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

• **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

- **Art. 3:** definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie:

- 1) „zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”.

- **Art. 4:** objaśnia, że ochrona zabytków polega na podejmowaniu w szczególności przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięcia lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

- **Art. 5:** określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

- **Art. 6:** klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

- **Art 7:** określa formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wydania decyzji o wpisie do rejestru wchodzących w skład tych układów lub zespołu zabytków nieruchomych. Wpisanie zabytku nieruchomego do rejestru ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji o wpisie do rejestru tego zabytku. Wpisy do rejestru są wolne od opłat (art. 19). Skreślenie z rejestru zabytków następuje na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy lub z urzędu, na podstawie decyzji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (art. 13). Na podstawie decyzji wojewódzki konserwator zabytków występuje z wnioskiem o wykreślenie wpisu z księgi wieczystej i z katastru nieruchomości. Informacja o skreśleniu ogłoszona jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Wykreślenia wolne są od opłat (art. 14). Zabytek ruchomy wpisuje się do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków - na wniosek właściciela tego zabytku (art. 9). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o wpisie z urzędu - w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;

- 2) uznanie za pomnik historii;

- 3) utworzenie parku kulturowego;

- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

- **Art. 18:** „1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
- 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

- **Art. 19:** wskazuje, że „1. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, 3) parków kulturowych.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.

3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

- **Art. 20:** mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

- **Art. 21:** „Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

- **Art. 22:** „1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

- **Art. 89:** wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;

2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

• **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.), gdzie w art. 7 ust 1 pkt 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury,

kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach i rozporządzeniach, w tym:

• **Ustawa z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw** (Dz. U. 2017 r. poz. 1595).

• **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1130 z późn. zm.). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

• **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 725 ze zm.). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

• **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1222), która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

• **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1478), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

• **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145 ze zm.). W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

• **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87). Ustawa mówi, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1491). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

• **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa** (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 774 ze zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

• **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 56)

• **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków** (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 81).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków** (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2425 ze zm.).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami”** (Dz. U. z 2004 r. nr 124 poz. 1304), które określa tryb składania wniosków o przyznanie odznaki, wzór i wymiary tej odznaki oraz sposób jej wręczania i noszenia.

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych** (Dz. U. z 2004 r. nr 212 poz. 2153).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków** (Dz. U. z 2004 r. nr 30 poz. 259).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę** (Dz. U. z 2011 r. nr 89 poz. 510).

• **Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych** (Dz. U. z 2004 r. nr 71 poz. 650).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

• **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiąganie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

• **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393) mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

• **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 ze zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

GPOnZ jest zgodny z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

GPOnZ w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu gminy, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji gminy, poprawy przepływu informacji pomiędzy organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowego gminy. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania

lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa do procesu edukacji oraz działań kulturalnych.

• **Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023-2026** przyjęty Uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.

Głównym celem projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami 2023 - 2026 jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce, który w okresie 4 lat realizowany będzie we współpracy z państwowymi instytucjami kultury i organami administracji publicznej poprzez trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania, tj.:

Cel szczegółowy 1: „Weryfikacja wybranego zasobu zabytków i wzmocnienie narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości”, podzielony na kierunki działania:

1. Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju.
2. Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości.
3. Realizacja międzynarodowych zobowiązań.

Cel szczegółowy 2: „Wzmocnienie potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków”, podzielony na kierunki działania:

1. Cyfryzacja procesów administracyjnych.

2. Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3: „Rola zabytków w zrównoważonym rozwoju”, podzielony na kierunki działania:

1. Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych
2. Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

• **Strategia na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.)**

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030r.) (SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 przez Radę Ministrów dnia 14 lutego 2017 r. Jest to aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej uchwałą Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

SOR jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzmocnieniu spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

- 1). Obszar e-państwo - kierunek interwencji:

1. Budowa i rozwój e-administracji - orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny:

Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć, jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

- 2). Kapitał ludzki i społeczny - kierunek interwencji:

4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2020 r.:

- Wzmacnianie potencjału instytucji kultury o szczególnym znaczeniu - wspieranie instytucji kultury, których wieloletnia działalność i tradycja mają szczególne znaczenie dla celów polityki państwa w obszarze kultury i których dorobek jest ważnym elementem budowania tożsamości kulturowej Polaków oraz narzędziem promocji Polski w świecie.
- Wypracowanie systemu wspierania rozwoju sektorów kreatywnych - stworzenie warunków dla rozwoju sektorów kreatywnych w Polsce, które wpłyną na rozwój całego ekosystemu wspierania kultury.

Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmacniania kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

• Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 155 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jako cel główny wskazano w niej wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można trzeci z celów „Zwiększenie wykorzystania potencjału kulturowego i kreatywnego dla rozwoju”. Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii, jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia sektora kultury i kreatywnego, które stanowią istotny czynnik dynamizacji rozwoju

społeczno-gospodarczego Polski. Dziedzictwo kulturowe, wraz z pamięcią zbiorową, tworzą podstawę dla kształtowania się więzi społecznych. Zabytki, będące jednym z zasadniczych elementów dziedzictwa, stanowią emanację wartości, z którymi identyfikowały się tworzące je w przeszłości wspólnoty. Twórcza interpretacja zabytków stanowi więc fundament formowania się współczesnej tożsamości zbiorowej w różnych wymiarach i aspektach: lokalnym, regionalnym, krajowym, społecznym, kulturowym, politycznym itd.

Dbałość o przeszłość utrwaloną w zabytkach może zatem sprzyjać kształtowaniu solidarności wewnątrz społeczności lokalnych, jak również pozwala na rozwijanie wrażliwości na dziedzictwo innych zbiorowości.

4.1. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami przyjętymi na poziomie województwa i powiatu

Przy sporządzaniu GPOnZ omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów na poziomie:

- **wojewódzkim:** Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku, Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubelskiego na lata 2023 - 2026, Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego, Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego;
- **powiatowym:** Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Lubartowskiego na lata 2021-2025.

GPOnZ jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej gminy Kamionka.

Dokumenty opracowane na poziomie województwa i powiatu:

- **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 r.**

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (z perspektywą do 2030 r.) została przyjęta uchwałą Nr XXIV/406/2021 29 marca 2021 r. w czasie sesji Sejmiku Województwa Lubelskiego. Jest to najważniejszy dokument, który wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju, wizję województwa lubelskiego.

Działania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami ujęte zostały w Celu strategicznym 3. – Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały.

Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe walory województwa lubelskiego wymagają nowego podejścia do ich wykorzystania tak, by mogły stanowić istotny czynnik rozwojowy. Odpowiedź na potrzeby współczesnego turysty oznacza konieczność przygotowania komplementarnych, atrakcyjnych produktów turystycznych generujących wyjątkowe i pozytywne emocje oraz doświadczenia, odpowiadających na indywidualne potrzeby. Podejmowane będą działania na rzecz tworzenia i rozwijania kompleksowych produktów turystycznych, które w łańcuch korzyści ekonomicznych włączać będą społeczności lokalne, a nie tylko właścicieli obiektów turystycznych. Coraz większego znaczenia będzie nabierało wykorzystanie nowych technologii i rozwiązań, nie tylko jako narzędzie dotarcia z informacją do klienta, ale jako istotny element kształtujący i promujący sam produkt, wpływający na jego kształt, wyjątkowość i atrakcyjność. Rozwijaniu funkcji turystycznej towarzyszyć będzie ochrona wartości będących podstawą budowania oferty turystycznej.

W Celu operacyjnym 3.4 Innowacyjne wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwój sportu, przyjęto następujące kierunki działań:

- Kreowanie, rozwijanie oferty i infrastruktury ośrodków łączących funkcje edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne, wykorzystujących nowe trendy w turystyce;
- Rozwijanie produktów i ofert wydarzeń wykorzystujących unikalne zasoby lokalne (m.in. kuchnię, wydarzenia historyczne, tradycje, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe, walory środowiskowe, wydarzenia związane z przejawami współczesnej twórczości

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- artystycznej, wydarzenia sportowe), np. utworzenie Centrum Historyczno-Archeologicznego „Grodów Czerwieńskich”;
- Upowszechnianie nowoczesnych, wykorzystujących technologie cyfrowe form dostępu do kultury i informacji o zasobach przyrodniczych;
- Rozwój infrastruktury sprzyjającej tworzeniu zróżnicowanej oferty opartej o różne formy turystyki (np. kajakową, rowerową, nordic walking, konną, kulturową, historyczną, przyrodniczą, kulinarną itp.);
- Wspieranie rozwoju przemysłów kreatywnych oraz przemysłów kultury, przedsiębiorczości bazującej na lokalnych zasobach, dziedzictwie kulturowym i usługach edukacyjnych;
- Ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez rozwijanie funkcji użytkowej obiektów kulturowych.

- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami Województwa Lubelskiego na lata 2023 - 2026**

Program został przyjęty uchwałą nr LVI/813/2024 przez Sejmik Województwa Lubelskiego z dnia 20 marca 2024 r. Jest to aktualizacja Programu, który obowiązywał w latach 2007 - 2010, następnie 2011 -2014 oraz 2015-2018 i 2019-2022.

Wyznaczone cele Programu na lata 2023 - 2026:

Cel strategiczny: Zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego Lubelszczyzny, uwzględniające wymogi teraźniejszości i oczekiwania przyszłości, służące poprawie jakości życia mieszkańców województwa lubelskiego

Cel operacyjny 1. Zachowanie potencjału krajobrazu kulturowego województwa.

Cel operacyjny 2. Promocja zasobów dziedzictwa kulturowego województwa lubelskiego oraz idei opieki nad zabytkami.

Cel operacyjny 3. Żywa tradycja – inwentaryzacja i ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego**

Plan został przyjęty uchwałą nr XI/162/2015 przez Sejmik Województwa Lubelskiego z dnia 30 października 2015 r. Jest to dokument o charakterze długoterminowym i określa zasady i kierunki kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa.

Jako jedno z uwarunkowań wewnętrznych rozwoju zagospodarowania wskazano środowisko kulturowe. Na potencjał kulturowy województwa składają się: zabytkowe zasoby urbanistyczne i ruralistyczne, unikalne zabytkowe obiekty architektury sakralnej i świeckiej, zespoły pałacowo - ogrodowe i dworskie, zabytki techniki i militarne, cmentarze różnych wyznań, miejsca kultu religijnego oraz stanowiska archeologiczne.

Jednym z wyzwań rozwojowych województwa lubelskiego jest poprawa ładu przestrzennego i harmonizacja zagospodarowania z walorami dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Dzięki odpowiedniej ochronie i promocji wzrośnie rozpoznawalność i atrakcyjność województwa lubelskiego. Zakłada się, że zarządzanie krajobrazem oparte będzie o zasady komplementarności aspektów środowiskowych, historyczno -konserwatorskich oraz estetycznych. Działania ochronne dotyczyć będą objęcie ochroną prawną krajobrazów przyrodniczych i kulturowych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych.

Celem wiodącym jest zrównoważony rozwój przestrzenny regionu prowadzący do podniesienia konkurencyjności województwa i poprawy warunków życia. W sferze zagospodarowania przestrzennego środowiska kulturowego jako cel główny wyznaczono wzmacnianie tożsamości kulturowej regionu przez ochronę i pielęgnację zasobów kulturowych oraz ich wzbogacanie walorami współczesnymi. Dla powyższego celu określono cele szczegółowe:

- identyfikacja, zachowanie i ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz różnorodności krajobrazu kulturowego;
- zachowanie przed zatarciem specyfiki kulturowej ukształtowanych historycznie struktur przestrzennych;
- zachowanie i wzbogacenie zasobów dóbr kultury współczesnej;
- rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego.

W zakresie środowiska kulturowego Plan określa kierunki i działania mające na celu ochronę dziedzictwa kulturowego oraz dóbr kultury współczesnej. Wskazuje przestrzenne warunki realizacji regionalnej polityki rozwoju oraz rekomendacje dla podmiotów realizujących politykę przestrzenną w regionie.

Kierunki i działania dla obszaru dziedzictwa kulturowego:

Kierunek: Ochrona obiektów dziedzictwa kulturowego o znaczeniu światowym, europejskim i krajowym.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Działania:

- 1.1. Wykorzystywanie obiektów i kształtowanie zagospodarowanych przestrzeni kulturowych odpowiednio do ich statusu (światowego, europejskiego, krajowego);
- 1.2. Włączenie obiektów o wysokich wartościach kulturowych w systemie ochrony światowego i krajowego dziedzictwa.

Kierunek: Ochrona i opieki nad zabytkami nieruchomymi.

Działania:

- 2.1. Rewaloryzacja oraz rewitalizacja układów urbanistycznych, ruralistycznych i przestrzennych;
- 2.2. Rewaloryzacja obiektów i zespołów zabytkowych;
- 2.3. Ochrona przed zabudową i eksponowanie miejsc pamięci narodowej, w tym wydarzeń i walk historycznych;
- 2.4. Uczytelnienie relikwów zabytków archeologicznych.

Kierunek: Ochrona zabytkowego krajobrazu kulturowego.

Działania:

- 3.1. Wspieranie tworzenia parków kulturowych;
- 3.2. Zachowanie i konserwacja zieleni komponowanej;
- 3.3. Ochrona panoram w celu zachowania historycznych sylwet obiektów i zespołów urbanistycznych;
- 3.4. Ochrona zagrożonych zanikiem tożsamości historycznie ukształtowanych krajobrazów rolniczych;
- 3.5. Ochrona i odtwarzanie historycznych przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym;
- 3.6. Tworzenie szlaków turystycznych.

Kierunek: Ochrona dóbr kultury współczesnej.

Działania:

- 4.1. Ochrona przed deformacją układów urbanistycznych;
- 4.2. Ochrona przed zmianą formy i kompozycji architektonicznej obiektów;
- 4.3. Ochrona i rewitalizacja przestrzeni publicznych o potencjale kulturowym.

- **Program Rozwoju i Rewitalizacji Miast dla Województwa Lubelskiego**

Kamionka 19 grudnia 1869r. utraciła prawa miejskie nabyte po 1450 r. Ponad 400-letnia historia Kamionki jako miasta sprzyja współczesnemu dążeniu do podejmowania takich działań w zakresie rewitalizacji ośrodka, które będą zmierzały podkreślenia jego miejskich tradycji. Staraniem obecnych władz gminy miejscowość Kamionka odzyskała prawa miejskie od 1 stycznia 2021 roku.

- **Powiatowy Program Opieki Nad Zabytkami Powiatu Lubartowskiego na lata 2021 - 2025**

Program został przyjęty uchwałą nr XXVI/225/21 przez Radę Powiatu w Lubartowie z dnia 17 listopada 2021 r.

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:

Kierunek 1: Zapewnienie warunków prawnych i organizacyjnych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie.

Kierunek 2: Zahamowanie procesu degradacji Zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.

Kierunek 3: Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Kierunek 4: Uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Kierunek 5: Zwiększanie zdolności Powiatu do zarządzania ochroną i opieką nad zabytkami.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości kulturowej mieszkańców powiatu lubartowskiego:

Kierunek 1: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym powiatu

Kierunek 2: Edukacja i popularyzowanie wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym powiatu

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

GPOnZ zgodny jest z dokumentami:

- **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka**

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Obecnie obowiązujące *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka* zostało przyjęte uchwałą Nr XLVI/312/2023 Rady Miejskiej w Kamionce z dnia 7 marca 2023 r.

Studium to podstawowy dokument planistyczny szczebla lokalnego, opisującym stan zagospodarowania przestrzeni oraz definiujący kierunki realizowania polityki przestrzennej gminy. Studium wytycza politykę przestrzenną gminy, która ma na celu zagwarantowanie zrównoważonego rozwoju wszystkich elementów struktury przestrzennej gminy. Określona polityka przestrzenna stanowi wytyczne koordynacyjne dla sporządzania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W rozdziale VI. Studium pt. STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ zapisano, że „Na terenie gminy Kamionka występuje niewiele obiektów zabytkowych. Natomiast wyjątkowa jest ich ranga i znaczenie dla kultury woj. lubelskiego. Dotyczy to przede wszystkim siedziby klucza dóbr kozłowieckich – Kozłówek. Zespół pałacowo-parkowy w Kozłówce został na mocy Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. uznany za pomnik historii”.

- **Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla gminy Kamionka**

Ochrona zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich, mających na celu ich uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

Gmina Kamionka nie posiada opracowanego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

- **Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka.**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami;
4. Uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych;
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach sprecyzowano zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej. Na terenie gminy Kamionka obowiązują następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (Tabela nr 1).

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Tabela 1. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka

LP.	NAZWA MIEJSCOWEGO PLANU	NR UCHWAŁY
1	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów zurbanizowanych	Uchwała nr XXII/148/2005 Rady Gminy Kamionka z dnia 14 lipca 2005 roku
2	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów przeznaczonych do zalesienia	Uchwała nr XXII/149/2005 Rady Gminy Kamionka z dnia 14 lipca 2005 roku
3	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr X/41/2007 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 sierpnia 2007 roku
4	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka.	Uchwała nr X/43/2007 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 sierpnia 2007 roku
5	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XX/110/2008 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 września 2008 roku
6	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXIX/177/2009 Rady Gminy Kamionka z dnia 4 września 2009 roku
7	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXV/214/2010 Rady Gminy Kamionka z dnia 26 kwietnia 2010 roku
8	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr IV/16/2011 Rady Gminy Kamionka z dnia 11 lutego 2011 roku
9	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr IV/18/2011 Rady Gminy Kamionka z dnia 11 lutego 2011 roku
10	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXVI/226/2014 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 kwietnia 2014 roku
11	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kamionka	Uchwała nr XXXVI/227/2014 Rady Gminy Kamionka z dnia 24 kwietnia 2014 roku
12	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych dla obrębu Dąbrówka	Uchwała nr XXIV/157/2017 Rady Gminy Kamionka z dnia 19 lipca 2017 roku
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka dla obrębu Dąbrówka	Uchwała nr XXIV/159/2017 Rady Gminy Kamionka z dnia 19 lipca 2017 roku
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka – I etap	Uchwała nr XXX/195/2018 Rady Gminy Kamionka z dnia 22 lutego 2018 roku
15	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych – I etap	Uchwała nr XXXI/208/2018 Rady Gminy Kamionka z dnia 23 marca 2018 roku
16	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka w zakresie terenów urbanizowanych – II etap	Uchwała nr IV/21/2019 Rady Gminy Kamionka z dnia 31 stycznia 2019 roku
17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Kamionka - II etap.	Uchwała nr V/29/2019 Rady Gminy Kamionka z dnia 28 marca 2019 roku

6. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kamionka

6.1. Ogólna charakterystyka gminy²

Położenie geograficzne

Gmina Kamionka położona jest w północnej części Województwa Lubelskiego na terenie Powiatu Lubartowskiego, w odległości 30 km od miasta Lublina. Sąsiaduje z następującymi gminami: na wschodzie z gminą Lubartów, na zachodzie z gminami Abramów i Michów, na północy z gminą Firlej, od południa z gminami Niemce i Garbów, należącymi do Powiatu Lubelskiego. Całkowita powierzchnia gminy wynosi 11 185 ha. Geograficznie obszar gminy ma charakter rozległej równiny ze wzniesieniami morenowymi. Gmina leży prawie w całości w obrębie zlewni rzeki Mininy, lewostronnego dopływu Wieprza.

Przez gminę przebiega droga wojewódzka Nr 809 Lublin – Krasienin – Przytoczno. Siedzibą gminy jest miasto Kamionka, będąca jednocześnie największą miejscowością gminy, zamieszkała przez 1689 osób. Pozostałe miejscowości to: Amelin, Biadaczka, Bratnik, Ciemno, Dąbrówka, Grabowy Las, Kierzkówka wieś i kolonia, Kokosz, Kozłówka, Krzywy Dąb, Nowy Skrobów, Ostrów, Polny Młyn, Rudka Gołębska, Siedliska, Samokłęski, Samokłęski Kolonia Pierwsza, Samokłęski Kolonia Druga, Stare Pole, Starościn, Starościn Kolonia, Stanisławów Duży, Syry, Wólka Krasienińska i Zofian.

Na koniec 2024 r. na terenie całej gminy zamieszkiwało 6438 mieszkańców. Obecnie Kamionka to gmina miejsko-wiejska.

Geneza nazwy miejscowości Kamionka. Istnieje kilka wersji etymologii nazwy Kamionka. Pierwsza z nich mówi, że przed wiekami były tu olbrzymie lasy. Obfitowały w zwierzęta, a szczególnie w kuny nazywane dawniej „kamionkami”. Kamionka to zarazem dawna nazwa miary na zboże, wydrążonej w pniu z drzewa. Jeszcze inni twierdzą, że nazwa pochodzi od kamieni. Najbardziej prawdopodobna wydaje się pierwsza wersja. Świadczyć o tym mogą zabytkowe podwaliny ze starodrzewia przekazywane pokoleniem przy budowie nowych domów, zdrowe, żółte jak wosk, pochodzące pewnie z dawnej puszczy obfitującej w kuny leśne.

Na terenie gminy znajdują się dwa obszary chronione:

Kozłowiecki Park Krajobrazowy, założony w 1990, o pow. 4 018 ha z otuliną 9 000 ha, zajmujący 30,6% powierzchni gminy. Obejmuje największy w okolicach Lublina kompleks leśny. Pomimo równinnego charakteru w rzeźbie terenu wyróżniają się ciągi wydm o długości do ok. 1,5 km, wzgórza morenowe, terasy zalewowe i inne. Przeważają bory. Występują też olsy oraz szczególnie ciekawe łągi wierzbowo-topolowe i jesionowe. Na terenie Kozłowieckiego Parku Krajobrazowego stwierdzono występowanie m.in. żółwia błotnego, bociana czarnego i orlika krzykliwego. Tereny Kozłowieckiego Parku Krajobrazowego i jego strefy ochronnej są miejscem wypoczynku oraz rekreacji w osiedlu domków letniskowych. W miejscowości Dąbrówka znajduje się kilka domostw ekologów, gdzie odbywają się tam ich spotkania. Nie ma tutaj zbyt dużej ilości utwardzonych dróg, ale są oznakowane i ciekawie biegnące ścieżki rowerowe. Z inicjatywy ekologów powstała tam inicjatywa Lokalna Alternatywna Społeczność LAS.

Obszar Chronionego Krajobrazu „Kozi Bór”, założony w 1990, o pow. 12 681 ha. Na terenie gm. Kamionka występuje 22,2% jego powierzchni. Na terenie OCK przeważa krajobraz równinny. Obok kompleksów leśnych (z przewagą boru) i zaroślowych występują duże powierzchnie łąk, lokalnie niewielkie fragmenty torfowisk. W świecie zwierząt na szczególną uwagę zasługuje występowanie kilku rzadkich gatunków nietoperzy.

6.2. Zarys historii obszaru gminy

Ślady zamieszkiwania ludzi na terenach gminy Kamionka są przedmiotem dociekań archeologów, opierających się w swych badaniach na śladach materialnych, które przetrwały do naszych czasów. Siłą rzeczy ślady, które mogły przetrwać tak długi okres czasu to głównie przedmioty trwałe, wykonane z materiałów takich jak kamień, krzemień, glina czy w późniejszych okresach metal.

² Opracowano na podstawie portalu internetowego Urzędu Gminy Kamionka oraz Starostwa Powiatowego w Lubartowie

Dość dogodne warunki środowiskowe, głównie warunki hydrologiczne i szlaki komunikacyjne, pobudzały stały rozwój osadnictwa na terenach dzisiejszej gminy, zarówno w epoce pradziejowej jak i nowszych okresach historycznych. Na podstawie analizy rozprzestrzenienia odkrytych stanowisk dostrzec można, że dawne osadnictwo skupione było przy dolinie rzeki Mininy (stanowiącej lewostronny dopływ Wieprza) i jej dopływu Parysówki. Jednak były to tereny niezbyt gęsto zasiedlone. Odkryte (mniej liczne) pozostałości obozowisk i osad datowane są na okres neolitu, brązu i żelaza oraz okres wpływów rzymskich. Większa grupa zabytków archeologicznych to znaleziska datowane na okres wczesnego średniowiecza i epokę nowożytną.

Kamionka – osada gminna – początkami sięga właśnie czasów nowożytnych. Na omawianych terenach dopiero w wieku XV nastąpił szybki rozwój osadnictwa. Od połowy XV wieku Kamionka wysuwa się na czoło spośród okolicznych wsi.

Powstanie miasta Kamionki datuje się na lata po 1450 r., o czym świadczy dokument z 1458 roku, który nazywa Kamionkę miastem - oppidum. Wówczas wojewoda sandomierski Jan z Oleśnicy, za zezwoleniem króla Kazimierza Jagiellończyka, przeniósł Kamionkę z prawa polskiego na niemieckie, co poprawiło sytuację prawną i gospodarczą mieszkańców. Przywilej lokacyjny nie zachował się, ale wiadomo, że była lokowana na 8 łanach, czyli ok. 207 ha. Gdyby Kamionka zachowała ciągłość praw miejskich byłaby jednym z najstarszych miast w powiecie lubartowskim i najstarszych w północnej części historycznej ziemi lubelskiej. Herbem kamionki były dwa skrzyżowane klucze.

Na przestrzeni wieków w mieście funkcjonowała władza lokalna na czele z wójtem i burmistrzem oraz rada miejska. W mieście pracowało kilkudziesięciu rzemieślników, funkcjonowały gorzelnia oraz piekarnie. Kamionka posiadała własny sąd, który nie tylko rozstrzygał sporne sprawy, ale i prowadził zachowane do dziś własne księgi sądowe już od roku 1484.

W 1469 r. Kazimierz Jagiellończyk ustalił w mieście targi, co sobotę i dwa jarmarki: w dzień św. Piotra i Pawła (29 czerwca) i św. Katarzyny (25 listopada). Przywilej Zygmunta Starego z roku 1539 zwalniał miasto z opłat od gorzelnii i opłaty mostowej. Szczyt rozwoju miasta przypada ok. 1626 r., kiedy to Kamionka odprowadzała podatek od domów tzw. „szos”, co ciekawe - większy niż ówczesny Lewartów. Kamionka położona na uboczu w stosunku do głównych szlaków, nigdy nie stała się większym ośrodkiem rzemiosła i handlu. Mimo to do połowy XVII wieku rozwijała się zupełnie dobrze. W 1626 r. w mieście było 26 rzemieślników: 4 rzeźników, 6 piekarzy, 7 szewców, 2 stolarzy, czapnik, cieśla, rymarz, kowal, duda, siodlarz, tkacz. Były w Kamionce również dwa młyny.

Kamionka jak większość miast w dawnej Polsce była miastem prywatnym. Właścicielami Kamionki i całego klucza okolicznych dóbr byli, poczynając od XV wieku Tęczyńscy, Oleśnicy, Górkowie, Szamotulscy, Daniłowicze, Michałowscy, Prażmowscy, Puzynowie, Niemyscy, Peplowscy a od 1735 r. Bielińscy i od 1799 r. Zamoyscy, którzy byli również właścicielami majątku w Kozłowie i okolicznych rozległych dóbr.

Kamionka od 1 połowy XVI w. była siedzibą parafii. Pierwotnie od połowy XV w. modlono się w kościele drewnianym (prawdopodobnie był filią kościoła parafii w Dysiu). Kościół murowany wzniesiono pod koniec XV lub na początku XVI w. Wojny z połowy XVII w. przyniosły Kamionce bardzo duże zniszczenia. W 1656 r. Kamionka została splądrowana i spalona przez wojska szwedzkie. Do połowy XVIII w. miasteczko przeżywało okres upadku. Podupadłe rzemiosło i handel prawie w całości znalazło się w rękach Żydów. Dramatycznym wydarzeniem w dziejach Kamionki było powstanie styczniowe 1863 roku. Za wyjątkowo aktywny udział w działalności powstańczej wielu mieszczan i chłopów zostało zesłanych w głąb Rosji, a miasto zdegradowane do rangi osady.

Zabudowa dawnego miasta: W XV wieku centrum miasta znajdowało się bardziej na zachód w stosunku do stanu obecnego. Jego pozostałością jest plac przed kościołem i ul. Kościelna. W 1549 roku z inicjatywy ówczesnego dziedzica, Andrzeja z Górki, wytyczono znacznie większy rynek oraz te same ulice, które i dziś wychodzą z niego w cztery strony świata: Lubartowska (początkowo Skrobowska), Lubelska (obecnie Grobelna), Warszawska (obecnie 600-lecia) i Kocka. Do starych ulic należy też Browarna i Katowska. Część mieszczan kamionkowskich wznosiła stodoły i obory za miastem, w trzech wyznaczonych miejscach. Były to Stodoły Litewskie na północ, Stodoły Warszawskie na zachód, Stodoły Zastawskie na południe od Kamionki. Jeszcze w XIX w. większość domów to były domy drewniane, kryte strzechą, ulice niebrukowane. Oprócz kościoła jedynym murowanym budynkiem był w tym czasie zajazd. Często pojawiały się tu pożary, w których spłonęło ponad 160 budynków.

6.3. Krajobraz kulturowy - zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy Kamionka

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości.

Ochrona tego krajobrazu to pełna ochrona obiektu zabytkowego wraz jego otoczeniem i walorami przyrodniczymi, roślinnością i warunkami socjologicznymi. Polega ona na ochronie najcenniejszych obiektów, zespołów, obszarów i świadomym ich przekształcaniu w taki sposób, by tworząc nowe wartości, unikać deformacji istniejącego, historycznie ukształtowanego dziedzictwa. Chronić należy więc nie tylko obiekty architektury, kapliczki i figury przydrożne, również krajobraz ukształtowany ludzką ręką.

W tej części przedstawiono najbardziej charakterystyczne i najcenniejsze obiekty znajdujące się na obszarze gminy.

Gmina Kamionka należy do gmin nasyconych dużą ilością cennych obiektów zabytkowych. Najcenniejsze zabytki gminy zostały wpisane do rejestru zabytków województwa lubelskiego, a zespół pałacowo-parkowy w Kozłowiec uznany za pomnik historii (na podstawie Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie uznania za pomnik historii „Kozłówka – zespół pałacowo-parkowy”). Obiektami zabytkowymi nasycona jest sama osada Kamionka, której większa część – jako dawny układ urbanistyczny z zabudową i ukształtowaniem terenu – objęta jest ochroną planistyczną w m.p.z.p.

Do najcenniejszych zabytków na obszarze gminy Kamionka należą:

Zespół pałacowo-parkowy w Kozłowiec.

Najdawniejsze wiadomości związane z tą miejscowością pochodzą już z XVI w. W 1676 roku Kozłówka liczyła 34 mieszkańców, a w 1787 roku już 3006. Wzrost liczby mieszkańców związany był z powstaniem ośrodka rozległych dóbr ziemskich.

Zespół pałacowo-parkowy (Muzeum Zamoyskich) w Kozłowiec to jedyne na Lubelszczyźnie muzeum – rezydencja, które należy równocześnie do najlepiej zachowanych tego typu obiektów w Polsce. Pałac wzniesiony został w latach 1735 - 1742, a jego architektem prawdopodobnie był Józef II Fontana, natomiast fundatorem Franciszek Bieliński - Marszałek Wielki Koronny, ambasador Polski we Francji. W roku 1799 cały majątek Kozłowiecki przeszedł w ręce rodziny Zamoyskich. Swoją największą rozwoj majątek zawdzięcza Konstantemu Zamoyskiemu. Rozbudowy pałacu dokonał on na przełomie XIX i XX wieku. To właśnie wtedy wnętrza otrzymały nowy wystrój i wyposażenie w stylu II cesarstwa. We wrześniu 1944 roku w pałacu utworzono muzeum, które w roku 1955 przekształcono w Centralną Składnicę Muzealną Ministerstwa Kultury i Sztuki. W roku 1977 ponownie powołano do życia muzeum, które od roku 1992 nosi nazwę Muzeum Zamoyskich w Kozłowiec. We wnętrzach pałacowych zachowało się niemal kompletne autentyczne wyposażenie – rzadkość na skalę europejską. Tuż przy murach pałacu znajduje się pałacowa kaplica wzorowana na kaplicy królewskiej w Wersalu. W powozowni są prezentowane XIX wieczne powozy oraz akcesoria podróżnych. Obok pałacu znajduje się teatralnia (obecnie sala wystawowa i konferencyjna), cztery oficyny (w tym pawilon i kordegarda), ogrodzenie z łącznikami, aleja dojazdowa. Na terenie zespołu pałacowego utworzono Galerię Sztuki Socrealizmu przypominającą czasy minionej epoki. Ozdobą całego kompleksu jest ogród francuski i park angielski oraz okazała brama wjazdowa. Obecnie właścicielem kompleksu zabytkowego jest Skarb Państwa.

Zespół pałacowy w Samokłeskach.

Pierwotna nazwa wsi Samokłęski brzmiała „Sowoklanski”, tak ją zapisano w 1415 r. Kolejne nazwy to: „Sowoklasky”, „Soboklaski”, „Szouoklesky” (XVI w.) oraz „Sowoklęski” (XVII w.). Między rokiem 1668 a 1673 nastąpiła zmiana nazwy: w pierwszym zapisie były jeszcze „Sowokłęski”, zaś w drugim już Samokłęski. Wersja ta utrwaliła się, tak też opisano wieś i dobra w *Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego* z roku 1889.

Klasykistyczny pałac w Samokłeskach powstał pod koniec XVIII w., a jego autorem był Chrystian Piotr Aigner. Budynek jest murowany z cegły, otynkowany. Część pierwotna na rzucie prostokąta, parterowa, dziewięciokosiowa, z piętrową częścią środkową, przed którą wgłębny portyk

czterokolumnowy. Piwnice pod częścią środkową sklepione kolebkowo. W 1 poł. XIX w. Izabela Czartoryska założyła tu park krajobrazowy. Około 1880 r. właścicielem zespołu został Józef Weyssenhoff, znany pisarz, który ok. 1883 r. rozbudował dwór wzbogacając go o boczne, piętrowe ryzality, zwieńczone pośrodku trójkątnymi frontonikami. Zespół obejmuje również oranżerię, która została wybudowana prawdopodobnie na pocz. XIX w. Budynek murowany z cegły, otynkowany, parterowy, na rzucie prostokąta. Elewacja frontowa dziewięcioosiowa, z półkolistymi, oszklonymi arkadami Elewacja zach.- posiada ostrołukowe otwory okienne i otwór wejściowy zamurowany. Zespół w Samokłeskach leży w sąsiedztwie dużych powierzchniowo stawów rybackich. Od 2008 roku jest on własnością prywatną i popada w ruinę. Pałac i oranżeria leżą na terenie parku krajobrazowego, dziś dość zaniedbanego. W sąsiedztwie znajdują się jeszcze: dawna gorzelnia i magazyn spirytusu (nie użytkowane) oraz oficyna.

6.4. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, w szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Wartości niematerialne mają ogromne znaczenie dla utrzymania tożsamości kulturowej gminy.

Do wartości niematerialnych gminy zaliczają się:

- Świadomość historyczna związana z dziejami dawnego miasta Kamionka. Pamięć ta i dbałość władz gminy, poparta konkretnymi staraniami, zaowocowała faktem uznania przez Radę Ministrów prawa odzyskania utraconych praw miejskich przez Kamionkę i ponownego nadania jej statusu miasta – stanie się to 1 stycznia 2021 r.
- Ukonstytuowanie się Ordynacji Zamoyskich z siedzibą w Kozłówcze (od 1799 r.) – mające ogromny wpływ na rozwój tych terenów, zarówno materialny (zamożność, kultura materialna, kultura agrarna), jak i kulturalny (ranga powstających dzieł architektury, małej architektury, sztuki ogrodowej, wyposażenia pałacu i innych wnętrz itp.). Pamięć o najważniejszych właścicielach KozłóWKi: Janie Zamoyskim, a szczególnie Konstantym Zamoyskim i jego żonie Anieli z Potockich jest żywa do dziś i pieczołowicie pielęgnowana w świadomości społecznej.
- Pamięć o przemarszu przez te tereny wojsk napoleońskich w 1812 r. i materialne ślady tej pamięci.
- Bogactwo lokalnych miejsc kultu w postaci wielu kapliczek i krzyży.
- Pamięć o ważnych rodach magnackich i ziemiańskich związanych z tym obszarem: Bielińskich, Czartoryskich, Zamoyskich, Weyssenhoffach, Kuszellach.
- Dawne historyczne nazwy ulic, niezmienniane od wieków, np. ul. Grobelna, Michowska, Kocka, Katowska, Browarna, Nadrzeczna, Kościelna.

INSTYTUCJE KULTURY I ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W SFERZE KULTURY (TURYSTYKI KULTUROWEJ)

Organizacją życia kulturalnego w gminie Kamionka zajmują się m.in. następujące placówki:

- Centrum Kultury w Kamionce. Wyposażone jest w profesjonalny sprzęt nagłaśniający i audiowizualny. Posiada salę widowiskową i klubową oraz zaplecze instruktorskie. Działalność CK ma na celu rozwijanie zainteresowań dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjalnych, średnich, a także studentów poprzez organizowanie różnego rodzaju zajęć. Jego zadaniem jest również organizacja uroczystości i imprez (tj. przeglądy pieśni, dożynki, święta narodowe). CK współpracuje ze szkołami, ośrodkami zdrowia, Ochotniczą Strażą Pożarną, parafią. Centrum Kultury prowadzi kilka klubów i kółek zainteresowań dla mieszkańców gminy. Ponadto w CK funkcjonuje Zespół Pieśni i Tańca Sokół oraz Kapela Ludowa To i Owo, które dbają o zachowanie lokalnej tożsamości kulturowej i dbają o zachowywanie kultury i obyczajów z rejonu Gminy Kamionka.
- Centrum Tradycji w Kamionce

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- Miejska Biblioteka Publiczna w Kamionce oraz jej filie w Kozłowie, Samokłeskach i Staroście
- Świetlica Wiejska Kierzkówce
- Świetlica Wiejska w Kozłowie
- Świetlica Wiejska w Samokłeskach
- Świetlica Wiejska w Syrach
- Świetlica Wiejska w Ciemnie
- Świetlica Wiejska w Staroście.

Funkcjonują tu także dwa zespoły śpiewacze przy Kołach Gospodyń Wiejskich w Kozłowie i Samokłeskach.

Pewną rolę w propagowaniu historii i tradycji obszaru gminy Kamionka odgrywają również organizacje pozarządowe, w tym m.in. „Innym i sobie” - Stowarzyszenie Mieszkańców i Przyjaciół Gminy Kamionka, którego zadaniami statutowymi są: propagowanie idei społeczeństwa obywatelskiego, integracja i aktywizacja lokalnej społeczności, propagowanie kultury, inspirowanie różnych form działalności mieszkańców w dziedzinie kultury fizycznej, sportu, pomocy społecznej, oświaty i wychowania.

Na terenie Gminy Kamionka działa również Stowarzyszenie Historyczne im. Piątego Oddziału Wojsk Narodowych Województwa Lubelskiego zwanych „ĆWIEKAMI”. Misją „Ćwieków” jest poszerzanie i propagowanie wiedzy na temat historii Polski, upamiętnianie ważnych wydarzeń i osób i miejsc z historii Narodu Polskiego ze szczególnym uwzględnieniem 5 Oddziału Wojsk Narodowych Województwa Lubelskiego.

Podstawową słabością gminy w zakresie kultury jest niewielka ilość środków finansowych w budżecie gminy na realizację zadań z zakresu kultury i dziedzictwa kulturowego, co powoduje konsekwencje w postaci niedoposażenia placówek świadczących usługi w tym zakresie oraz zły stan techniczny obiektów dziedzictwa kulturowego. Obniża to również jakość proponowanej oferty kulturalnej, co z kolei wpływa na zmniejszające się zaangażowanie młodzieży w kontynuację lokalnych tradycji.

TURYSTYKA

Urząd Miejski, wraz ze swoimi jednostkami, przy współpracy ze znajdującym się o 2 km od Kamionki Muzeum Zamoyskich w Kozłowie (Pomnikiem Historii), wzbogaca ofertę turystyczną gminy i wykorzystuje istniejący w miejscowości Kamionka potencjał. Rok rocznie do Muzeum Zamoyskich w Kozłowie przyjeżdża ok. 250 – 300 tys. turystów z całego świata. Dlatego gmina w oparciu o posiadany potencjał przygotowała własną ofertę turystyczną. W ramach rozwoju turystyki aktywnej przygotowana została gminna wypożyczalnia rowerów, która zlokalizowana zostanie na terenie Muzeum Zamoyskich w Kozłowie. W ramach projektu pod nazwą: „Gmina Kamionka Kołem się toczy”, do dyspozycji turystów oddano 22 rowery, w tym również dla dzieci. Zakupiony został mobilny kontener pełniący funkcję administracyjno – techniczną, który posłuży do obsługi tej oferty. Przy ul. Browarnej zorganizowano parking dla autokarów i samochodów osób pragnących zwiedzić Kamionkę. Centrum Kultury w Kamionce w ramach pozyskanych środków zakupiło pojazd elektryczny 14 osobowy do obsługi turystów.

Gmina działa aktywnie w sferze rozwoju i promocji turystyki. Prowadzi m.in. Gminny rejestr szlaków turystycznych na terenie gm. Kamionka, do których należą:

- szlak rowerowy czarny - prowadzony przez LGD Dolina Wieprza i leśnym szlakiem
- szlak nordic walking – prowadzony przez LGD Dolina Wieprza i leśnym szlakiem
- szlak rowerowy niebieski - prowadzony przez LGD Zielony Pierścień i gminę Kamionka
- szlak partyzancki Rąblów – Ostrów Lubelski
- szlak samochodowy rezydencji magnackich
- szlak Frontu wschodniego I wojny Światowej (opiekun: Urząd Marszałkowski woj. lubelskiego)
- szlak pieszy śladami ks. S. Wyszyńskiego po lasach kozłowieckich prowadzony przez Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych.

6.5. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków;
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze gminy Kamionka nie występują parki kulturowe, nie wpisano obiektów na Listę Skarbów Dziedzictwa, natomiast występują pozostałe formy ochrony zabytków.

6.5.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, znajdujące się na terenie gminy Kamionka wymienione zostały w Tabeli nr 2 – zgodnie z Załącznikiem Nr 1 do *Obwieszczenia Nr 1/2024 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 7 lutego 2024 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego*. Są to zarówno zespoły, jak i zabytki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków. Stanowią one najcenniejsze elementy krajobrazu kulturowego na terenie gminy. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim - rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Wszelkie działania podejmowane przy tego typu obiektach wymagają pisemnego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Tabela 2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków na terenie gminy Kamionka (zestawienie orzeczeń decyzji w sprawie wpisu do rejestru zabytków)

lp.	adres	zakres wpisu	nr wpisu do rejestru zabytków
1.	Kamionka	Zespół kościoła parafialnego: kościół pw. śś. Apostołów Piotra i Pawła z wystrojem wnętrza, kaplica grobowa Weyssenhoffów, ogrodzenie z dzwonnica bramową, drzewostan w gran. cmentarza kościelnego; plebania (wraz z gruntem pod budynkiem), na działce wskazanej w dec. w granicach określonych na zał. mapie	A/436
2.	Kamionka	Kaplica grobowa Zamoyskich (w granicach murów zewnętrznych), na cmentarzu rzymskokatolickim (działka wskazana w dec.), wg zał. mapy	A/434
3.	Kozłówka	Zespół pałacowo-parkowy: 1) pałac z pełnym wystrojem arch.-rzeźbiarskim 2) 4 oficyny przed pałacem (w tym: d. pawilon i kordegarda) 3) kaplica z całym wystrojem sztukateryjno-malarskim i witrażami 4) tzw. teatralnia 5) założenie dziedzińca z bramą wjazdową z kratą 6) murowane ogrodzenie parku z łącznikami między budynkami pałacowymi 7) aleja dojazdowa i zielen zgrupowana wokół niej 8) park z elementami rzeźbiarskimi z pocz. XX w. (fontanna, pomnik żołnierzy napoleońskich, grobowiec Marii i Adama Zamoyskich) 9) zespół budynków folwarcznych na tyłach pałacu: spichlerz, stajnia koni roboczych, obora, dom ogrodnika (tzw. rządówka) 10) budynki przedpałacowe w części gosp. (stajnia, powozownia, stajnia koni remontowych, bud. gosp. – ob. hydrofornia, d. kurnik – ob. stolarnia) - w gran. wg zał. planu (obszar w gran. działek wskazanych w decyzji) 10) zegar słoneczny na terenie dziedzińca pałacowego (na działce wskazanej w dec.)	A/457
4.	Samokłęski	Zespół pałacowy: pałac, oranżeria, park.	A/403

6.5.2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy, to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Najbardziej wartościowe zbiory zabytków ruchomych stanowią wyposażenie kościoła w Kamionce, kaplicy cmentarnej, kaplicy grobowej Weyssenhoffów oraz zespołu pałacowo – parkowego w Kozłowie (tu wszystkie są w zasobach muzealiów). Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych informacji o poszczególnych obiektach.

Tabela 3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków na obszarze gminy Kamionka

Ip.	Miejsce przechowywania	Liczba zabytków ruchomych wpisanych do rejestru	Nr wpisu do rejestru zabytków
1	Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kamionce	113	B/206
2	Kaplica grobowa Zamoyskich w Kamionce	12	B/207
3	Kaplica grobowa Weyssenhoffów w Kamionce	10	B/206

6.5.3. Zabytki ujęte w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Szczegółowe wytyczne na temat opracowania i prowadzenia gminnej ewidencji zabytków zostały określone w **Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem** (Dz. U. 219 poz. 1886). Konsekwencją ujęcia obiektów lub obszarów niewpisanych do rejestru zabytków w gminnej ewidencji zabytków jest obowiązek uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków planowanych przy nich działań za pośrednictwem właściwego organu gminy lub organu administracji

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

architektoniczno - budowlanej. Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 2, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane).

Podstawą do sporządzenia Gminnego programu opieki nad zabytkami jest opracowana gminna ewidencja zabytków. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna ewidencja zabytków gminy Kamionka została zaktualizowana i przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Miasta Kamionka nr 26/2022 z dnia 1 marca 2022 roku w sprawie zmiany Zarządzenia nr 160/2015 Wójta Gminy Kamionka w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Kamionka. Przy opracowaniu niniejszego Gminnego programu opieki nad zabytkami ewidencja została zweryfikowana. Wykaz zabytków i stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kamionka przedstawiają tabele nr 4 i nr 5.

Tabela 4. Wykaz zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków gminy Kamionka. Załącznik nr 1 do Zarządzenia Nr 26/2022 Burmistrza Miasta Kamionka z dnia 15 marca 2022 roku.

L.p.	ADRES	OBIEKT	FORMY OCHRONY
1	Kamionka, dz. 388	Zespół kościoła parafialnego	rejestr zabytków A/436
2	Kamionka, dz. 388	Kościół parafialny pw. Św. Apostołów Piotra i Pawła z wystrojem wnętrza	rejestr zabytków A/436
3	Kamionka, dz. 388	Kaplica grobowa Weyssenhoffów w zespole kościoła parafialnego	rejestr zabytków A/436
4	Kamionka, dz. 388	Dawny cmentarz przykościelny w zespole kościoła parafialnego	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
5	Kamionka, dz. 388	Ogrodzenie z dzwonnica bramową w zespole kościoła parafialnego	rejestr zabytków A/436
6	Kamionka, dz. 388	Drzewostan w granicach cmentarza kościelnego w zespole kościoła parafialnego	rejestr zabytków A/436
7	Kamionka, dz. 387/6	Dawna plebania	rejestr zabytków A/436
8	Kamionka, dz. 387/6	Ogrodzenie przy dawnej plebanii	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
9	Kamionka, dz. 1793	Kaplica grobowa Zamoyskich w granicach murów zewnętrznych	rejestr zabytków A/434
10	Kozłówka, dz. 93, 99/2, 99/3	Zespół pałacowo-parkowy	rejestr zabytków A/457
11	Kozłówka, dz. 93	Pałac w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
12	Kozłówka, dz. 93	Kaplica pałacowa w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
13	Kozłówka, dz. 93	Oficina północna w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
14	Kozłówka, dz. 93	Oficina południowa w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
15	Kozłówka, dz. 93	Teatralnia w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
16	Kozłówka, dz. 93	Kordegarda północna w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
17	Kozłówka, dz. 93	Kordegarda południowa w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
18	Kozłówka, dz. 93	Ogrodzenie i bramy dziedzińca w	rejestr zabytków A/457

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

		zespole pałacowo-parkowym	
19	Kozłówka, dz. 93	Brama główna i ogrodzenie zachodnie w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
20	Kozłówka, dz. 93	Ogrodzenie zewnętrzne wschodnie w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
21	Kozłówka, dz. 93	Powozownia (pawilon północny) w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
22	Kozłówka, dz. 93	Hydrofornia w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
23	Kozłówka, dz. 93	Stajnia (pawilon południowy) w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
24	Kozłówka, dz. 93	Stajnia koni remontowych w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
25	Kozłówka, dz. 93	Kurnik (warsztaty) w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
26	Kozłówka, dz. 93	Park pałacowy w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
27	Kozłówka, dz. 93	Grobowiec Marii i Adama Zamoyskich w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
28	Kozłówka, dz. 93	Pomnik żołnierzy napoleońskich w parku pałacowym w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
29	Kozłówka, dz. 99/3	Rządcówka (dom ogrodnika) w zespole folwarcznym	rejestr zabytków A/457
30	Kozłówka, dz. 99/2	Obora w zespole folwarcznym	rejestr zabytków A/457
31	Kozłówka, dz. 99/2	Stajnia koni roboczych w zespole folwarcznym	rejestr zabytków A/457
32	Kozłówka, dz. 96	Spichlerz w zespole folwarcznym	rejestr zabytków A/457
33	Samokłeski, dz. 2, 3, 5, 7	Zespół pałacowy	rejestr zabytków A/403
34	Samokłeski, dz. 3	Pałac w zespole pałacowym	rejestr zabytków A/403
35	Samokłeski, dz. 2	Oranżeria w zespole pałacowym	rejestr zabytków A/403
36	Samokłeski, dz. 5 i 7	Park w zespole pałacowym	rejestr zabytków A/403
37	Kamionka, Rynek - dz. 276 i 275 oraz pozostałe	Układ urbanistyczny Kamionki	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
38	Kamionka, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukaszewicza	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
39	Kamionka, dz. 413/7	Biblioteka (d. budynek Sądu Grodzkiego)	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
40	Kamionka, dz. 421	Dom (ob. ośrodek zdrowia)	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
41	Kamionka, Rynek 16, dz. 274/3	Dom (ob. budynek poczty)	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
42	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 415	Dom (dawniej posterunek policji granatowej)	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
43	Kamionka, dz. 1793	Cmentarz parafialny w Kamionce wraz z kwaterą z II wojny światowej w najstarszej części	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
44	Kamionka, dz. 3360	Dawny cmentarz żydowski	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
45	Kamionka (Polny Młyn), dz. 1285	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

46	Kozłówka, dz. 1056	Obelisk nr 1 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich)	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
47	Kozłówka (wieś Las), dz. 345	Obelisk nr 2 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich)	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
48	Kozłówka (wieś Łąki), dz. 95	Obelisk nr 3 (upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich)	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
49	Kozłówka, dz. 1050 i 1051/1	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
50	Kozłówka, dz. 847	Cmentarz wojenny z I wojny światowej - mogiła w formie kopca	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
51	Samokłeski, dz. 4/4	Oficina w zespole pałacowym	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
52	Samokłeski, dz. 4/4	Gorzelnia w zespole pałacowym	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
53	Samokłeski, dz. 4/4	Magazyn spirytusu w zespole pałacowym	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
54	Samokłeski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
55	Samokłeski, dz. 437	Dom (d. budynek Urzędu Gminy)	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
56	Samokłeski, dz. 429	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
57	Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
58	Starościna, dz. 217	Kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Anielskiej	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
59	Starościna, dz. 97/3	Plebania	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
60	Starościna, dz. 662/2	Pomnik upamiętniający śmierć mieszkańców wsi Kruk z rąk hitlerowców	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
61	Starościna Kolonia, dz. 386 i 387	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
62	Starościna, dz. 97/2, 97/3, 98	Cmentarz parafialny w Starościnie wraz z kwaterą z II wojny światowej w najstarszej części	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
63	Bratnik, dz. 50	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
64	Ciemno, dz. 357/3	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
65	Ciemno, dz. 577/2	Mogiła NN żołnierza z okresu II wojny światowej	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
66	Dąbrówka, dz. 265	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

			w porozumieniu z LWKZ
67	Dąbrówka, dz. 117	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
68	Kierzkówka, dz. 432	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
69	Kozłówka, dz. 169	Czworak	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
70	Rudka Gołębska, dz. 14/2	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
71	Samokłęski Kolonia Druga, dz. 56/1	Pomnik walczących o odzyskanie niepodległości	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
72	Kozłówka, dz. 93	Zegar słoneczny w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
73	Kozłówka, dz. 93	Fontanna w zespole pałacowo-parkowym	rejestr zabytków A/457
74	Starościna, dz. 46	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
75	Siedliska, dz. 191/2	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
76	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
77	Kamionka, ul. Michowska, dz. 985	Krzyż przydrożny	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
78	Kamionka, ul. Kocka, dz. 566	Krzyż przydrożny	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
79	Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
80	Ciemno, dz. 405/11	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
81	Ciemno, dz. 450/4 i część dz. 781	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ
82	Kamionka (Nowy Skrobów) dz. 896	Kapliczka przydrożna	inne zabytki nieruchome wyznaczone przez Burmistrza w porozumieniu z LWKZ

6.5.4. Zabytki archeologiczne w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 3 pkt. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytkiem archeologicznym jest zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Przedmiotem ochrony są zatem nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst - razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków nieruchomych i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach gminy Kamionka. Na terenie gminy zaewidencjonowanych zostało dotychczas 213 nieruchomości zabytków archeologicznych, określanych mianem stanowisk archeologicznych. Podstawowym źródłem wiedzy o stanowiskach archeologicznych, które zarejestrowano na obszarze gminy są wyniki metodycznie prowadzonej akcji badań powierzchniowych. Retrospekcje terenowe przeprowadzone w latach 90-tych XX w. wykonywane zostały zgodnie z przyjętą metodyką Archeologicznego Zdjęcia Polski (tzw. AZP). Nowych danych o stanowisk dostarczyły badania archeologiczne (nadzory) towarzyszące różnego rodzaju inwestycjom budowlanym.

Dla każdego stanowiska Lubelski Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi kartę ewidencyjną – Karta Ewidencyjna Zabytku Archeologicznego (KEZA). Każdemu zabytkowi przyporządkowany jest numer referencyjny tzw. nr stan. AZP. W ramach prowadzonej przez Burmistrza Miasta Kamionka – Gminnej Ewidencji Zabytków (GEZ) - zabytki archeologiczne posiadają własne karty adresowe, których treść odpowiada danym zawartym na kartach KEZA. Wszystkie stanowiska zlokalizowane na terenie gminy Kamionka objęte są ochroną konserwatorską poprzez ujęcie w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. Wykaz stanowisk przedstawia tabela poniżej (Tabela nr 5).

Trzon zasobów stanowią stanowiska płaskie, tzn. takie, które nie manifestują się w terenie żadną charakterystyczną, rozpoznawalną formą i których granice zostały wstępnie określone podczas badań AZP. Ich reliktów są nieczytelne w krajobrazie gminy. W zbiorze zabytków znajdują się ślady dawnego osadnictwa, w tym pozostałości większych osad oraz inne stanowiska związane z aktywnością o charakterze mieszkalnym, gospodarczym, obronnym, obrzędowym czy grzebalnym. Zbiór obejmuje również znaleziska przypadkowe oraz stanowiska znane z kwerendy, w tym też pozbawiane dokładnej lokalizacji w terenie. Wyjątek stanowi jedyne na terenie gminy stanowisko archeologiczne nr AZP 73-80/124-31, którego granice wytyczono na podstawie analizy źródła historycznego. Stanowisko to obejmuje obszar osady historycznej – Kamionki. Na terenie gminy dotychczas nie zaewidencjonowano zabytków archeologicznych posiadających własną formę terenową, do których archeolodzy zaliczają zabytkowe kopce (mogiły kurhanowe), cmentarzyska kurhanowe, grodziska, gródki, fortyfikacje, wały, groble itd. Żadne ze stanowisk archeologicznych znajdujących się w zbiorze Gminnej Ewidencji Zabytków rozpoznane jako obiekty osadnicze nie są oznakowane w terenie i na żadnym ze stanowisk nie przeprowadzono do tej pory regularnych badań wykopaliskowych.

Zasoby dziedzictwa archeologicznego gminy Kamionka to zbiór bogaty, różnorodny i jednocześnie charakteryzujący się dużą rozpiętością chronologiczną. Odkryto pozostałości dawnych obozowisk, osad z okresu neolitu, z epoki brązu, żelaza oraz z okresu wpływów rzymskich. Liczną grupę w zbiorze zabytków archeologicznych stanowią znaleziska datowane na okres wczesnego średniowiecza i epokę nowożytną. Dogodne warunki środowiskowe, głównie obecność urodzajnych gleb uprawnych, warunki hydrologiczne i szlaki komunikacyjne pobudzały stały rozwój osadnictwa w rejonie gminy, zarówno w epoce pradziejowej jak i nowszych okresach historycznych. Na podstawie analizy rozprzestrzenienia odkrytych stanowisk dostrzec można, że dawne osadnictwo skupione było przy dolinie rzeki Mininy (stanowiącej lewostronny dopływ Wieprza) i jej dopływu Parysówki.

Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze. Wszystkie stanowiska wymagają jeszcze dokładnych badań, które potwierdziłyby występowanie na ich terenie materiału poznawczego.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 33 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) odkrywca zabytku, który w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest obowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;
 - 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;
 - 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).
- Burmistrz Miasta Kamionka jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Zgodnie z art. 33 ust.1 – kto przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).

Zgodnie z art. 34 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

- osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków określonych odpowiednio w art. 32 ust. 1 lub w art. 33 ust. 1;
- nagroda nie przysługuje osobom zajmującym się zawodowo badaniami archeologicznymi lub zatrudnionym w grupach zorganizowanych w celu prowadzenia takich badań;
- warunki i tryb przyznawania nagród określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. Nr 71 poz. 650), które ustala rodzaje nagród, źródła ich finansowania i wysokość nagród pieniężnych.

Tabela 5. Spis stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków Gminy Kamionka. Załącznik nr 2 do Zarządzenia nr 26/2022 Burmistrza Miasta Kamionka z dnia 15 marca 2022 roku.

L.p.	nr stan. AZP	MIEJSCOWOŚĆ/OBRĘB (wg. obowiązującego nazewnictwa TERYT)	Forma ochrony konserwatorskiej
1	73-79/24-1	AMELIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
2	73-79/25-2	AMELIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
3	73-79/26-3	AMELIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
4	74-80/4-3	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
5	74-80/13-2	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
6	74-80/14-3	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
7	74-80/15-4	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
8	74-80/21-10	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
9	73-80/2-2	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
10	73-80/1-1	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
11	74-80/2-1	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
12	74-80/3-2	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
13	74-80/5-4	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
14	74-80/6-5	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
15	74-80/16-5	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
16	74-80/20-9	BIADACZKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
17	74-80/10-2	DĄBRÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
18	74-80/11-3	DĄBRÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
19	74-80/9-1	DĄBRÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
20	72-80/42-1	CIEMNO	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
21	72-80/46-2	CIEMNO	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
22	72-80/47-3	CIEMNO	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
23	72-80/48-4	CIEMNO	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
24	72-80/56-28	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
25	72-80/1-14	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
26	72-80/2-15	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
27	72-80/3-16	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
28	72-80/4-17	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

29	72-80/6-19	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
30	72-80/7-20	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
31	72-80/8-21	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
32	72-80/9-22	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
33	72-80/41-24	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
34	72-80/43-25	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
35	72-80/44-26	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
36	72-80/45-27	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
37	72-80/57-29	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
38	72-80/58-30	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
39	72-80/5-18	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
40	72-80/10-23	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
41	73-80/109-5	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
42	73-80/112-8	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
43	73-80/118-11	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
44	72-81/3-3	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
45	72-81/4-4	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
46	73-80/82-1	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
47	73-80/106-2	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
48	73-80/111-7	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
49	73-80/113-9	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
50	73-80/114-10	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
51	73-80/119-12	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
52	73-80/120-13	KAMIONKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
53	73-80/124-31	KAMIONKA-OSADA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
54	73-80/107-3	KAMIONKA-OSADA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
55	73-80/110-6	KAMIONKA-OSADA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
56	73-80/108-4	KAMIONKA-OSADA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
57	72-80/12-2	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
58	72-80/18-8	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
59	72-80/19-9	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
60	72-80/20-10	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
61	72-80/21-11	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
62	72-80/23-13	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
63	72-80/40-16	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
64	72-80/11-1	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
65	72-80/13-3	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
66	72-80/14-4	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
67	72-80/15-5	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
68	72-80/16-6	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
69	72-80/17-7	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
70	72-80/22-12	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
71	72-80/24-14	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
72	72-80/25-15	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
73	72-80/39-4	KIERZKÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

74	72-80/32-2	KIERZKÓWKA KOL.	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
75	72-80/33-3	KIERZKÓWKA KOL.	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
76	72-80/34-4	KIERZKÓWKA KOL.	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
77	72-80/35-5	KIERZKÓWKA KOL.	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
78	72-80/31-1	KIERZKÓWKA KOL.	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
79	73-81/7-5	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
80	73-81/10-8	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
81	73-81/1-1	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
82	73-81/2-2	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
83	73-81/3-3	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
84	73-81/4-4	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
85	73-81/8-6	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
86	73-81/9-7	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
87	73-81/11-9	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
88	73-81/12-10	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
89	73-81/13-1	KOZŁÓWKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
90	72-80/26-9	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
91	72-80/27-10	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
92	72-80/28-11	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
93	72-80/30-13	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
94	72-80/29-12	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
95	73-80/83-1	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
96	73-80/84-2	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
97	73-80/91-4	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
98	73-80/94-7	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
99	73-80/90-3	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
100	73-80/93-6	RUDKA GOŁĘBSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
101	73-80/56-40	SAMOKŁĘSK- KOLONIA II	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
102	73-80/22-8	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
103	73-80/23-9	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
104	73-80/25-11	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
105	73-80/27-13	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
106	73-80/28-14	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
107	73-80/30-16	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
108	73-80/31-17	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
109	73-80/37-23	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
110	73-80/43-29	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
111	73-80/45-31	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
112	73-80/46-32	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
113	73-80/47-33	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
114	73-80/55-39	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
115	73-80/58-42	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
116	73-80/59-43	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
117	73-80/63-47	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
118	73-80/81-65	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

119	73-80/16-3	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
120	73-80/17-4	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
121	73-80/18-5	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
122	73-80/19-6	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
123	73-80/20-7	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
124	73-80/24-10	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
125	73-80/26-12	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
126	73-80/29-15	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
127	73-80/32-18	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
128	73-80/33-19	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
129	73-80/34-20	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
130	73-80/35-21	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
131	73-80/36-22	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
132	73-80/38-24	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
133	73-80/39-25	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
134	73-80/40-26	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
135	73-80/41-27	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
136	73-80/42-28	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
137	73-80/44-30	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
138	73-80/48-34	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
139	73-80/49-35	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
140	73-80/50-36	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
141	73-80/54-38	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
142	73-80/61-45	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
143	73-80/62-46	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
144	73-80/64-48	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
145	73-80/65-49	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
146	73-80/66-50	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
147	73-80/67-51	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
148	73-80/68-52	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
149	73-80/69-53	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
150	73-80/76-60	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
151	73-80/77-61	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
152	73-80/78-62	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
153	73-80/79-63	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
154	73-80/80-64	SAMOKŁĘSKI	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
155	73-80/70-54	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
156	73-80/71-55	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
157	73-80/73-57	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
158	73-80/74-58	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
159	73-80/95-8	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
160	73-80/96-66	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
161	73-80/97-67	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
162	73-80/98-68	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
163	73-80/100-70	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

164	73-80/101-71	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
165	73-80/102-72	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
166	73-80/104-74	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
167	73-80/105-75	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
168	73-80/51-37	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
169	73-80/57-41	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
170	73-80/60-44	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
171	73-80/72-56	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
172	73-80/75-59	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
173	73-80/92-5	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
174	73-80/99-69	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
175	73-80/103-73	SAMOKŁĘSKI KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
176	73-80/4-4	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
177	73-80/5-5	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
178	73-80/10-10	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
179	73-80/12-12	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
180	73-80/3-3	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
181	73-80/6-6	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
182	73-80/7-7	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
183	73-80/8-8	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
184	73-80/9-9	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
185	73-80/11-11	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
186	73-80/13-13	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA I	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
187	73-80/15-2	SAMOKŁĘSKI-KOLONIA II	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
188	73-80/123-78	SAMOKŁĘSKI-PGR	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
189	73-80/14-1	SAMOKŁĘSKI-PGR	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
190	72-81/2-2	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
191	73-80/86-1	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
192	73-80/87-2	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
193	73-80/88-3	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
194	72-81/5-5	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
195	72-81/6-6	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
196	72-81/7-7	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
197	72-81/1-1	SIEDLIŚKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
198	74-80/24-2	STAROŚCIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
199	74-80/23-1	STAROŚCIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
200	74-80/25-3	STAROŚCIN	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
201	74-80/1-1	STAROŚCIN-KOLONIA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
202	74-80/8-7	STAROŚCIN-KOLONIA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
203	74-80/7-6	STAROŚCIN-KOLONIA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
204	74-80/22-2	STAROŚCIN-KOLONIA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
205	74-80/27-8	STAROŚCIN-KOLONIA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
206	73-80/21-14	SYRY	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
207	73-80/52-15	SYRY	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
208	73-80/53-16	SYRY	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

209	74-80/12-1	WÓLKA KRASIENIŃSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
210	74-80/17-6	WÓLKA KRASIENIŃSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
211	74-80/18-7	WÓLKA KRASIENIŃSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
212	74-80/19-8	WÓLKA KRASIENIŃSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków
213	74-80/26-11	WÓLKA KRASIENIŃSKA	zabytek ujęty w woj. ewidencji zabytków

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń. Przepisy te należy ująć w postaci nakazów, zakazów, dopuszczzeń i ograniczeń w użytkowaniu terenów, zgodnie z wytycznymi rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie wymaganego zakresu projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (Dz. U. z 2003 r. nr 164 poz. 1587). Ponadto zapisy planu muszą spełniać wymogi norm prawnych ustalone w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej” (t. j. Dz. U. z 2016 r. poz. 283).

Nie wyklucza się odkrycia w przyszłości kolejnych stanowisk archeologicznych (zwłaszcza w wyniku nowych badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski), które należy uwzględnić na dalszym etapie procesu planowania przestrzennego, pomimo ich braku w studium.

Ochrona właściwa zabytkom archeologicznym powinna być przypisana również do zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych historycznych miast i wsi, nawet jeśli nie zostały one osobno ujęte w ewidencji zabytków archeologicznych. Obszary te z natury rzeczy spełniają kryterium zabytku archeologicznego przewidzianego w art. 6 ust. 1 pkt 3 lit. a ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, tj. pozostałości terenowej historycznego osadnictwa. W tym przypadku z reguły dopuszczalne może być zagospodarowanie wynikające z potrzeb zabudowy; obszar ciągłego osadnictwa historycznego podlega bowiem nieustannemu rozwojowi aż do czasów współczesnych i bezzasadne jest hamowanie tego procesu. Natomiast ze względu na zagrożenie dla substancji nawarstwień kulturowych, jakie niesie ze sobą naruszanie struktury gruntu, wszelkie zamierzenia budowlane na obszarze historycznego miasta bądź wsi winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych.

Dla wszystkich stanowisk archeologicznych przeznaczonych do trwałego zachowania sugerowanym docelowym przeznaczeniem terenu jest utworzenie obszaru zieleni urządzonej, zwłaszcza niskiej (głównie dla stanowisk archeologicznych o własnej formie terenowej), ewentualnie użytku zielonego (dla stanowisk archeologicznych płaskich). Rozrost systemu korzeniowego dużych drzew uszkadza bowiem nawarstwienia kulturowe oraz obiekty i ruchome zabytki archeologiczne. W przypadku stanowisk archeologicznych znajdujących się na terenach leśnych, należy sformułować zasady prowadzenia gospodarki leśnej uwzględniające potrzebę ochrony zabytku.

W przypadku, gdy obszar stanowiska archeologicznego o własnej formie terenowej lub wpisanego do rejestru zabytków objęty został miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego dopuszczającym zainwestowanie lub zagospodarowanie, należy dążyć do zmiany tego planu, aby wyeliminować lub zminimalizować zagrożenie dla zabytku. Szczególny priorytet należy przyznać stanowiskom archeologicznym o własnej formie terenowej, z obszarów których należy usuwać wszelkie funkcje stwarzające zagrożenie dla substancji zabytku.

W przypadku kolizji z wszystkimi stanowiskami archeologicznymi należy wprowadzić zapisy umożliwiające przeprowadzenie niezbędnych badań archeologicznych zagrożonych zniszczeniem, na które należy uzyskać pozwolenie od wojewódzkiego konserwatora zabytków.

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników, mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

- S - STRENGTHS, czyli silne strony,
- W - WEAKNESSES, czyli słabe strony,
- O - OPPORTUNITIES, czyli szanse,

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

• T - THREATS, czyli zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można - ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Poniżej przedstawione została przedstawiona analiza SWOT (Tabela nr 6), która skoncentrowana jest wokół problematyki zarządzania zasobem dziedzictwa kulturowego gminy Kamionka. Obok zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami, uwzględniono także inne czynniki, które wynikają z wielości i różnorodności elementów składających się na dziedzictwo kulturowe gminy oraz w oparciu o podobne analizy przeprowadzone dla innych dokumentów strategicznych gminy.

W Tabeli znalazły się silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju gminy. Analiza nawiązuje w ten sposób do fundamentalnego założenia względem niniejszego GPOnZ - konieczności przemodelowania systemu ochrony zabytków w efektywny system ochrony dziedzictwa. Dziedzictwo gminy tworzy bowiem jego historia, manifestująca się zarówno w bogactwie zasobu zabytkowego, jak również w tradycji i kulturze, tworząc niepowtarzalny klimat.

Tabela 6. Analiza SWOT.

CZYNNIKI ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE MAJĄCE WPŁYW NA DZIEDZICTWO KULTUROWE GMINY KAMIONKA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Bardzo duża otwartość i przychylność władz samorządowych na problematykę dziedzictwa kulturowego; • Dość atrakcyjne położenie gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki; • Bardzo dobra współpraca pomiędzy władzami gminy i Muzeum Zamoyskich w Kozłowie; • Dobra dostępność komunikacyjna gminy; • Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące ochroną obiekty zabytkowe na terenie gminy; • Przyjęta gminna ewidencja zabytków; • Zabytek wysokiej rangi – o statusie pomnika historii – zespół pałacowo-parkowy w Kozłowie, bardzo dobrze promowany i oznakowany przy wielu szlakach komunikacyjnych województwa, odwiedzany przez ok. 250-300 tys. turystów rocznie; • Zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej (szczególnie kościoły w Kamionce); • Dbałość gminy o infrastrukturę turystyczną: wybudowano parking na tyłach UG w Kamionce przy ul. Browarnej na potrzeby przemieszczania się turystów; zakupiono meble na potrzeby turystyczne, zorganizowano wypożyczalnię rowerów; • Duża powierzchnia terenów zielonych; • Walory przyrodnicze gminy ; • Odzyskanie praw miejskich od 1 stycznia 2021	• Niezadawalający stan zachowania części obiektów zabytkowych; • Niewystarczająca popularyzacja wiedzy o wartości chronionych obiektów oraz idei ochrony zabytków; • Niewystarczające środki finansowe w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

przez Kamionkę;	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Uwzględnienie w większym stopniu dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych i programach rozwojowych gminy oraz większe powiązanie promocji zabytków z turystyką; • Niezbyt daleka odległość od Lublina – stolicy województwa, dająca szansę łączenia przez turystów obu miejscowości jako destylacji turystycznych w czasie wycieczek jednodniowych; • Rozwój współpracy między władzami gminy i władzami powiatu lubartowskiego; • Możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł, w tym ze środków Unii Europejskiej i MKiDN; • Rosnąca rola samorządu włączającego się w sferę ochrony dziedzictwa; • Wprowadzenie i egzekwowanie polityki ochrony walorów środowiska naturalnego i kształtowania przestrzennego.	• Niewykorzystanie potencjału turystycznego poprzez niedoinwestowanie infrastruktury: bazy noclegowej, ścieżek spacerowych i rowerowych; • Bardzo wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych; • Skomplikowane procedury w ubieganiu się o środki zewnętrzne skutkujące stosunkowo niewielkim wykorzystaniem środków z Unii Europejskiej, zwłaszcza przez osoby prywatne; • Działania inwestycyjne prowadzone m.in. przez prywatnych właścicieli obiektów, w których interes indywidualny inwestora jest przedkładany nad dobro społeczne tj. dobro zabytku; • Samowola budowlana - wprowadzanie elementów obcych, nowej zabudowy - np. nieprzemyślanej, niezgodnej z historyczną kolorystyką, architektury niezgodnej z lokalnymi tradycjami.

8. Założenia programowe oraz zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

GPOnZ służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy Kamionka. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele GPOnZ, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W GPOnZ wyznaczono zadania związane z rewaloryzacją obiektów zabytkowych, które Gmina Kamionka zamierza realizować w perspektywie 4-letniego okresu obowiązywania GPOnZ. Możliwy jest podział realizacji działań na podokresy w powiązaniu z ustawowym obowiązkiem złożenia po 2 latach przez władze gminy sprawozdania z częściowego wykonania GPOnZ. Wykonanie takiego sprawozdania powinno być poprzedzone oceną poziomu realizacji GPOnZ, która powinna

uwzględniać: wykonanie zadań, które zostały przyjęte do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania GPOnZ oraz efektywność ich wykonania.

Zadanie 1. Cmentarz żydowski w Kamionce.

Cmentarz żydowski w Kamionce z reliktami nagrobków znajduje się w gminnej ewidencji zabytków. Cmentarz powstał prawdopodobnie w pierwszej połowie XIX w. Zajmuje powierzchnię ok. 0,7 ha. Zniszczony podczas II wojny światowej, zamknięty 6.05.1965 r. Pierwotny układ cmentarza jest obecnie słabo czytelny, zatarty poprzez ekspansję swobodnie rosnących drzew. Prawdopodobnie był to układ nieregularny. Na dawnym cmentarzu występują pozostałości siedmiu nagrobków, porożrzucane, niektóre częściowo przysypane ziemią. Napisy na macewach słabo czytelne. Zadanie gminy: prace porządkowe, wycinka samosiewów. Wykonanie tablicy informacyjnej o historii cmentarza, promocja zabytku zarówno w Internecie jak i innych materiałach promocyjnych wydawanych przez gminę. W miarę możliwości prace badawcze.

Zadanie 2. Bieżące prace zabezpieczające i porządkowe kapliczek przydrożnych i krzyży stanowiących własność Gminy.

Gmina Kamionka jest właścicielem gruntów, a co za tym idzie i obiektów budowlanych na nich usytuowanych w postaci kapliczek przydrożnych i krzyży, wykaz tych obiektów przedstawiony jest w tabeli 7.

Tabela 7. Wykaz kapliczek i krzyży przydrożnych położonych na działkach należących do Gminy Kamionka.

Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukaszevicza
Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny
Samokleski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP
Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna
Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny
Ciemno, dz. 450/4 i część dz. 781	Krzyż przydrożny

Zadanie gminy: bieżące prace zabezpieczające, konserwujące oraz porządkowe wokół tych obiektów – zapobiegające ich degradacji.

Zadanie 3. Promocja zabytków, sieciowanie obiektów (włączenie mniej znanych zabytków do oferty turystycznej gminy, opartej dziś głównie na zasobach Muzeum Zamoyskich w Kozłowie). Wykorzystanie meksa i rowerów do zachęcenia turystów do większej eksploracji dziedzictwa kulturowego gminy. W działania promocyjne powinny włączyć się: Centrum Kultury w Kamionce (np. opracowując tabliczki informacyjne o zabytkach, foldery itp.).

Zadanie 4. Rozbudowa, przebudowa i remont zabytkowej plebanii w Kamionce z adaptacją na Centrum Integracji Międzypokoleniowej.

Budynek "starej" plebanii w zespole sakralnym kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kamionce objęty jest ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do rejestru zabytków Województwa Lubelskiego pod numerem A/436 z dn. 06.02.2017 r. Gmina Kamionka pozyskała środki zewnętrzne na realizację tego zadania - prace współfinansowane będą ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Działania 7.9 Zrównoważony rozwój dziedzictwa kulturowego (typ projektu 1a-c,2a-c,3,4,5,6,7,8) Priorytetu VII Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Zadanie 5. Kompleksowy remont Kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kamionce.

W 12 czerwca 2024 roku rozpoczęły się prace związane z kompleksowym remontem Kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Kamionce. Zakres prac w kościele objął w szczególności: wymianę i odtworzenie posadzek kamiennych wraz z warstwami posadzkowymi (izolacją termiczną posadzek), ocieplenie i izolacja ścian zewnętrznych od wewnątrz, remont pomieszczenia przedsionka nawy w celu przystosowania pomieszczenia technicznego dla potrzeb c.o., wraz z instalacjami wewnętrznymi; c.o., hydrantową, elektryczną, montaż zarządzania energią i olicznikowania; malowanie wnętrza Kościoła.

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

Zadanie 6. Remont obelisku znajdującego się w Kozłowie na dz. nr 345.

Obelisk nr 2 upamiętniający przemarsz wojsk napoleońskich. Zlokalizowany wśród pól i łąk, na wschód od zespołu pałacowo-parkowego. Obecnie zarośnięty sporą kępą młodych drzew. Jeden z trzech obelisków-wież, zbudowanych w 1812 roku. Obelisk murowany z cegły, tynkowany, kolumnowy o wys. ok. 5-6 m, na szerokim cokole, który z czterech stron ma wgłębne nisze. Część kolumnowa zwieńczona profilowanym gzymsem, na daszku obelisku metalowy krzyż. Odchylony od pionu, w złym stanie technicznym (bardzo duże ubytki tynku, zawilgocony). Należy czynić starania o pozyskanie środków zewnętrznych na jego remont.

9. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

GPOnZ realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. Podstawę instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawa oraz zawarte w nich regulacje. Regulacje te dotyczą instrumentów ekonomiczno - prawnych, społecznych oraz finansów publicznych. Zakłada się, że zadania określone w niniejszym GPOnZ będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

• instrumenty prawne:

- programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego;
- dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- uchwały miejscowego samorządu odnoszące się do zagadnień regulujących kształtowanie przestrzeni.

• instrumenty finansowe:

- finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy;
- udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub ujęte w gminnej ewidencji zabytków;
- korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje;
- współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publicznego - prywatnego” (PPP).

• instrumenty społeczne:

- prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego gminy Kamionka;
- edukacja kulturowa;
- pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- informacja na temat znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- współdziałanie z organizacjami społecznymi.

• instrumenty koordynacji:

- realizacja projektów i programów gminy, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego gminy (np. strategia rozwoju gminy, plany rozwoju lokalnego, programy rozwoju infrastruktury, programy ochrony środowiska przyrodniczego, programy prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, plany rewitalizacji);
- współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego.

• instrumenty kontrolne:

- aktualizacja i weryfikacja gminnej ewidencji zabytków;
- oceny zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy;
- sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji GPOnZ oraz aktualizacja GPOnZ związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania;
- monitorowanie stanu zachowania i funkcjonowania środowiska kulturowego;
- prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk istotnych z punktu widzenia realizacji GPOnZ.

10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

Zgodnie z obowiązującą ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny

do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, a także wszelkie działania związane ze zmianą ich funkcji w przestrzeni publicznej oraz ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest, by władze gminy z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w budżecie środków przeznaczonych na realizację zapisów GPOnZ. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach. Główny obowiązek związany z opieką, ochroną oraz finansowaniem wszelkich prac konserwatorskich lub robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych.

Źródła finansowania z uwzględnieniem środków:

- 1) publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne), prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.);
- 2) informacje o zasadach i kryteriach możliwości pozyskiwania ww. środków są dostępne na stronach internetowych i są aktualizowane, w związku z czym wymagają stałego monitoringu osób i instytucji zainteresowanych wsparciem;
- 3) program dotacyjny „Ochrona zabytków” ministra kultury i dziedzictwa narodowego - Portal wiedzy o zarządzaniu dziedzictwem w gminach (nid.pl) – „Ochrona zabytków”. Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewitalizację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.
- 4) <https://www.gov.pl/web/kultura/programy-mkidn-2020>
- 5) w miarę możliwości budżetowych Gminy Kamionka, bezpośrednio z budżetu Gminy Kamionka.

10.1. Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;

Gminny program opieki nad zabytkami Gminy Kamionka na lata 2025 – 2028

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

• **Środki Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie** - przyznawane są Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. - w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

• **Dotacje wojewódzkie i powiatowe**

Dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków odbywa się na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Rady Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane.

• **Konkurs „Zabytek Zadbane”**

„Zabytek Zadbane” jest corocznym konkursem ogłaszającym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

• **Finansowanie z fundacji**

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM.

• **Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków**

Środki Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków są przeznaczane na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

10.2. Programy operacyjne Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Jednym z najważniejszych źródeł finansowania zadań związanych z ochroną i opieką zabytków są środki budżetu państwa będące w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, który corocznie ogłasza stosowne konkursy. Strategicznym celem programów jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Szczegółowe informacje znajdują się na stronie internetowej –
<https://www.gov.pl/web/kultura/programy-mkidn-2020>

10.3. Środki europejskie

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

11. Realizacja i finansowanie z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd gminny powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Kamionka;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze gminy Kamionka.

Gmina Kamionka jest właścicielem (posiada tytuł prawny) 12 obiektów, z których żaden nie jest wpisany do rejestru zabytków.

Tabela 8. Wykaz obiektów zabytkowych będących własnością Gminy Kamionka.

LP.	ADRES	OBIEKT
1	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Figura - kapliczka, nagrobek Łukasiewiczza
2	Kamionka, ul. Grobelna, dz. 540	Krzyż przydrożny
3	Kamionka, dz. 413/7	Biblioteka (d. budynek Sądu Grodzkiego).
4	Kamionka, dz. 421	Dom (ob. ośrodek zdrowia)
5	Kamionka, Rynek - dz. 276 i 275 oraz pozostałe	Układ urbanistyczny Kamionki
6	Kamionka, dz. 3360	Cmentarz żydowski
7	Samokłeski, dz. 437	Kapliczka przydrożna z figurą NMP
8	Samokłeski, dz. 437	Budynek mieszkalny (d. Urząd Gminy)
9	Siedliska, dz. 577	Kapliczka przydrożna
10	Ciemno, dz. 305/5	Krzyż przydrożny
11	Ciemno dz. 450/4 i część dz. 781	Krzyż przydrożny
12	Samokłeski Kolonia Druga, dz. 56/1	Pomnik walczących o odzyskanie niepodległości.

Niniejszy program zakłada podjęcie działań przy zabytkach będących własnością gminy, jednak Gmina Kamionka nie posiada odrębnego funduszu dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków.

Należy podkreślić, że wyodrębnienie procentowego udziału w corocznie uchwalanym budżecie na prace przy zabytkach pozwoliłoby na lepsze zaplanowanie inwestycji. Kolejnym rozwiązaniem polepszającym stan zachowania lokalnych zabytków jest występowanie władz gminy w roli partnera przy projektach unijnych lub ministerialnych, w których beneficjenci (właściciele zabytków) często nie są w stanie zapewnić wymaganego wkładu własnego. Takie działania z pewnością podniosłyby poziom życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną gminy.

Niektóre zadania GPONZ – w zakresie promocji historii i walorów turystycznych gminy Kamionka – mogą też być realizowane przez instytucje kultury funkcjonujące na jej terenie w ramach działalności bieżącej.